

Kongebreve

ved stud. mag. Gustav Bang og stud. mag. Nina Ellinger

Nogle kongebreve fra slutningen af det 16. århundrede.

Nedenstaaende Breve, som vi have truffet paa ved en Gjennemgang af en Del af det danske Kancellis Kopibøger - Registre og Tegnelser -, forekommer os at indeholde ret illustrerende Bidrag til Belysning af Tilstanden i den sidste Halvdel af det 16. Aarhundrede. Vi have ikke ordnet alle Brevene kronologisk, men udskilt nogle af dem, der naturlig høre sammen, i 3 Grupper. Med Hensyn til Retskrivningen har vi fulgt de Principper, som ere opstillede for Udgivelsen af Erslevs og Mollerups "Danske Kancelliregistranter 1535-1550", dog med Undtagelse af Egenavnene, hvor vi helt have fulgt Kopibøgenes Orthografi.

I.

Sandemænds Fritagelse for Ægt og Arbejde.

Peder Pedersenn, Hans Karlsenn, Claus Jonssen och Oluff Thomssenn sandemænd udi Giøringherridt finge kong. matts. bref saa liudendis:

Vi Frederich. Giøre alle vitterligt, at eftherthi these brefvissere Peder Pederssenn, Hanns Karlssenn, Claus Jonssenn och Oluff Thomssen sandemænd udi Giøringherridt hafve underdanigst ladit gifve os til kiende, hvorledis thennom paa henger stor besveringe met lange reygser, naar the stefnis eller kallis til Wiiborg landsting och i andre maade, och ther hos beclage, at the ingen forschonilse paa egt och arbeyde til vort slot Riberhuss ydermere end andre vore och kronens thienner, hvor for the underdanigst ere begierindes met samme besvering at motthe forschonis och nyde thend samme frihed som andre sandemænd udi i neste omkringliggendis herritther, tha hafve vi af vor synderlig gunst och naade undt och tilladt och nu met thette vort obne bref unde och tillade, at forne Peder Pederssen, Hanns Karlssen, Claus Jonssen och Oluff Thomssen mue och schulle her efther vere quit ocg fri for al egt och arbeyde til forne vort slot Riiberhuss, emeden och al thend stund the ere sandemænd udi forne Giøringherrit, och ther met icke besveris udi nogen maade. Actum Koldinghuss thend xiiij Martii 1572. (Jy. Tegn.)

Sanmend udi Molttherrit hafve forhvervit kong. matts. breff saa liudendis:

Vi Frederich. Giøre alle vitterligt, at eftherdi thisse brefvissere Matz Bundssen, Peder Christiernssen, Thomes Dionissen och Søffren Nielssen sandmend udi Molttherrit hafve underdanigst ladet gifve os til kiende, hvorledes thennom paahenger stoer besveringe med lange reigser til Wiborg landtsting met thought at giøre oc andre maade, och ther hoes beklage, at the ingen forschonelse hafve paa egt och arbete til vort slot Skodborg ydermere end andre vore och kronens thienner, hvorfore the underdanigst ere begerindis med saadanne besveringe at motte forschonis oc nyde thend same frihed som andre sandmend i neste omliggendes herriter, tha hafve vi af vor synderlig gunst oc naade undt oc tilladt oc nu med thette vort obne bref unde och tillade, at forne Matz Bundssen, Peder Christiernssen, Thomis Dionissen och Søffren Nielssen mue och schulle her efther vere quit oc fri for ald egt och arbete til forne vort slot Skodborg, emeden oc ald thend stund the ere sandmend udi forne Molttherrit, och ther med icke besveris i nogle maade. Gifvit Koldinghus then 19 Martii aar 1572.¹⁾ (Jy. Tegn.)

Sandmend udi Sønderherrit och Nørherrit udi Morss schulle age inden sundit, naar til tilsigis, ut sequitur.

Vi Frederich. Giøre alle vitterligt, at efther som sandmend udi Sønderherrit och Nørherrit udi Morss for nogen tid siden hafve forhverfvit vore bref at vere fri for echt och arbeide, thend stund the ere sandmend, och vi nu forfare, at kronen udi thet ene herrit icke hafve mange flere bønder end the, som nu er sandmend, och at the ther met aldelis ville vere fri och icke heller framage theris

¹ Lignende Breve om Sandemænds fuldstændige Frihed for Ægt og Arbejde udgik jævnlig t. Ex. til Sandemænd i Vor Herred 1578 2/8, i Tyrsting Herred 1578 28/8, i Hinding, Rødding, Nørre og Hare Herreder 1578 26/11, i Nørrehold, Støvring, Onsild og Gjerlev Herreder 1579 18/2. (Jy. Reg.)

sunde korn, tha effter slig leylighedt bede vi thennom her mot och biude, at the schulle inden sundit age, hves thennom tilsigis, och bør met rette och i alle maade at vere lensmanden hørige och liudige, och schal lensmanden thennom icke tilsige eller the at vere forpflicht at age och arbeide uden sundit. Actum Aackier thend xxvi Octobris aar mdlxxviii. (Jy. Reg.)

Kong. maist. befaling til menige sandmænd udi herether, som ligger til Koldinghus lehen²) at icke skulle verre fri i alt, som brevve til thennom udgangen luder, men at holde diger och gierder ved magt, saa møgit theris anpart kand verre, saa vel som andre, ut sequitur.

Vi Frederich then anden. Helse ether vore och kronens bønder och thiennere, som erre sandmænd udi the herrether udi Coldinghus len liggenthis evindelig med Gud och vor naade. Vider, at som vi naadigst hafve fifvit ether vore brevve at skulde verre fri for egt och arbedt, al thun stund i erre sandmænd, och vi komme i forfaring, hvorlethis hver ether tilforn vor udvist och tilskift ethers anpart udi gierder och dige at holde ved lige och magt bode ved slottit och ved vore ladegaarde, och i nu met same brevve ville therfor holde ether quit, hvilcket skal falde the andre vore thiennere fast besverligt, tha ville vi same vore brevve i saa maade ther om icke hafve forstaait, men aleine atti for evindelig egt och arbeidt skulle verre forskanit, bedenthis och budenthis ether alle, atti retter ether effter at holde ved lige och magt, hvis anpart udi gierder och dige ether erre tilskift och herefter blifve tilskiftid, lige ved andre vore vore (sic!) bønder och thiennere, ladenthis thet ingenlunde. Gifvit paa vort slot Schanderburg then 8. Novembris aar 79. (Jy. Tegn.)

Sandmænd udi Reffsherrit, Hassingherrit, Hundborgherrit och Hildersleffherrit udi Ørum len finge brev at maa blifve fri och forschonid for almindelig echt och arbeide, som ther falde kand, ad gratiam, dog saa, at naar nogen kommer egiennem forne Ørum len, som hafver kong. matts pasbord met egen hand unterschrefne, schulle the vere forpflicht lige med andre kronens bønder ther udi lennit, som the met besøgis, tilbørligen at befordre och flytte. Cum inhibitione solita. Actum Thodbiereg thend iij dag Decembris aar mdlxxix. (Jy. Reg.)

Kong. maist. obne brev til sandmænd udi the fem herrither nest Koldinghus liggendis, at the icke her effter for egt och arbed skulle verre fri som tilforn, ut sequitur.

Vi Frederich thend anden. Helse ether vore undersathe, menige sandmænd udi the fem herritter boundes, liggendis nest under vort slot Koldinghus, evindelig med Gud och vor naade. Vider, at effter som vi tilforn hafve bevilgit ether at skulle verre forskanit med egt och arbed, then stund i vore sandmænd, af them orsage i ether beklager thit och ofthe at stefnis til landtsting och ther ofver paa ethers nering och biering møgit blifve forsømmit, och vi nu komme i forfaringe, at siden vi os nu hafver tilskift fast alt godtsit i samme herritter, er besveringen ether saa meget thes mindre, saa thet nu selden hender seg, atti stefnis til landtsting och andre vore och kronens bønder och thiennere beklager, at thøngen henger thennom thes harere paa, atti skal verre forskanit, endog i hafve the beste gaarde at boe paa; tha hafve vi os ether sleg leilighed nu ther om anderledis betenckt och ville herefter ther med saa holdet hafve, at ingen af samme sandmænd skulle effter thenne dag for egt och arbed verre fri eller forskanit, men naar nogen forne sandmænd her ether blifver stefned til landtsting, skal vor lensmand midler this och siden ther effter paa en monats thid eller tho lade thennom verre forskanit effter leiligheden for egt och arbed. Och ther som nogen af ether hafver nogit til os udgifvit for sleg frihed, hafve vi befallit os elske Hendrick Below, vor mand, thiennere och embitsmand paa vort slot Koldinghus³) at skulle paa vore vegne ether thet egien gifve och fornøie; bedenthis ether alle och hver serdelis strengeligen biude, atti effter thenne dag retter ether effter at giøre egt och arbed lige ved andre vore thiennere ther i lenit, naar oc saa ofthe i tilsigis, ladenthis thet ingenlund.

Gifvit Haffuerballi x xbris aar 79. (Jy. Tegn.)

² November 1579 laa følgende Herreder under Koldinghus: Anst, Brusck, Elbo, Holmans, Jerlev, Malt, Slavs, Tørrild og Øster Herreder. (Kr. Erslev: Danmarks Len og Lensmænd 1513-1596, s. 59-60.)

³ Brevet til Henrik Below, Lensmand paa Koldinghus 1579-1585 (Kr. Erslev anf. Skr. S. 60), er af 8/12. (Jy. Tegn.)

Fire sandemend udi Galtenherrit i Drotningborg len finge bref at maa vere fri for echt och arbeid, naar ere (sic!) tilthagen at giøre nogen thoug, ut sequitur.

Vi Frederich. Giøre alle vitterligt, at epther som thisse brefvissere Lass Pederssen i Wissing, Pouell Nielssen i Galten, Matz Giortsen i Winthersleff och Knud Perssen i Handberg ere nu tilschiket at schulle vere sandemend udi Galtenherrit udi Drotningborg len, och the hefve underdanigst ladit gifve tilkiende thend store besveringe, skade och forsømmelse the lide, naar the ere opkrafdt at schulle giøre nogen thoug, och hafve ther fore underdanigst verit begirendes at motte for saadanne besveringe udi nogen maade for echt och arbeide forskonis, tha hafve vi af vor synderlig gunst och naade undt och tilladt och nu met thette vort obne bref unde och tillade, at naar forne fire sandemend udi Galthenherrit blifve tilthagen nogen thoug at giøre och therudinden forhindris och forsømmis, tha schulle the midler tid for echt och arbeide vere fri och forskonit, och naar the icke udi nogen sandmendts thoug at giøre ere forhindrit, tha schulle the lige ved andre vore och kronens bønder och thiennerer giøre echt, arbeide och anden tyngte til vort slot Drotningborg, epther som the af vor lensmand sammestedts eller hans fuldmechtigeblifve tilsagdt, til saa lenge vi anderledis ther om tilsigendes vorder. Cum inhibitione solita.

Actum Haffreballegaard thend 8. Ianuarii aar 84. (Jy. Reg.)

II.

Skive Bymark.

Menige borgere udi Skiffue finge bref at maa indhegne theris byes forthe⁴) til agger och eng, ut sequitur.

Vi Frederich. Giøre alle vitterligt, at epther som vi nogen tid siden forleden naadigst hafve undt och bevilgit os elske borgemestere, raadmend och menige borgere udi vor kiøpsted Skiffue at motte indhegne theris byes firthe til aggerland och engbund, och the nu hafve ladit os besøge och underdanigst gifvit tilkiende, at thennom ther paa giøris forhindringe af vor lensmand paa vort slot Skiffuehus⁵) af thend aarsage, at slottens och byens forthe och fellig schal ligge tilsammen uadskild, formenendes ther fore vort slot Schiffuehus ther af at kunde fange trengsel och schade, tha paa thet forne vore undersotte och indbyggere udi Schiffue saa mögit thes bedre maa blifve ved nering och biering, hafve vi af vor synderlig gunst och naade undt och tilladt och nu met thette vort obne bref unde och tillade, at forne Schiffue borgere mue lade indhegne forne theris byes forthe och ther af giøre thennom agger och eng och bruge thennom til nytte och fordel, thet beste the kunde, til saa lenge vi anderledes ther om tilsigendes vorder. Cum inhibitione solita. Actum Koldinghus thend xiiij dag Martii aar mdlxxxj. (Jy. Reg.)

Henrich Below⁶) fich bref borgerne udi Skiffue anrørindis, ut sequitur.

Friderich. Vor synderlig gunst thilforn. Vider, at som vi nu nogle aar siden forleden hafve bevilget vore undersotter udi vor kiøbsted Skiffue at motte lade indthage och indtheppe af thieris byes forthe och fedreft thil agger iord och enge, och nu af nogle borgere och indbyggere ther sammestedts underdanigst er klaglig indførd for os, hvorledis af forne vor bevilling af borgemestere och raadmend och nogle the formuendis schulle misbrugis udi saa maade, at the schulle selge ocg afhende af samme eigendom end ochsaa thil thennom, som uden byen er boendis, och thet ofverige schulle dele under hver ander, epther som the er forvant och formuendis, saa thend menige mandts nytte och brug er ther med forkortit och thieris besver och thønge inthet formindsket, ther fore underdanigst begerit, at vi ville hafve therudinden thilbørlig indsehende, epthersom i af hosliggende supplicats ydermere kunde forfare, tha eptherti vi med vor bref och bevilling, som ther om er sked, ingenlunde hafve ment, at thet schulle vere forne vor kiøbsted Skiffue thil skade och menige almue thil forfang och afbreck och nogen til serdelis vild och egen nyttighed, och samme vort bref icke

⁴ Forte eller Fortaa dvs: Kvægsvej, Græsgang, Fælded. (O. Kalkar: Ordbog t.d. ældre danske Sprog I S. 730.)

⁵ Gregers Holgersen Ulfstand, Lensmand paa Skivehus 1572-1584. (Kr. Erslev, anf. Skr. S. 49.)

⁶ Lensmand paa Skivehus 1584-1592. (Kr. Erslev, anf. Skr. S. 49.)

anderledis medfører end thet at vere thil vor naadigst behag, møgit mindre at nogen ther med schulle vere fuldmechtiget at selge eller thil uden byes mend afhende af forne vor och kronens och samme vor byes eigendom, tha paa thet at samme eigendom maa egien komme udi sin rette brug och til menige mandts gafn och nytte, bede vi ether och begere, atti forne vort bref egien indfordre och thil ether anamme och skicke udi vort cantselie och ther epther forordne, at ald hvis af byens forthe och fedreft er indthagit och indthephit thil agger och eng, thet egien udleggis thil almindelig forthe och fellig, menige mand saa vel thend fattige som thend rige til bedste, och synderlig, hvis som thil nogen uden byes mand kand vere afhendit, thet egien indfordrer, epther at vi icke hafve bevilget at motte ther af selgis udi nogen maade icke heller ville ther udi bevilge, meden thet saa vel som andens (sic!) byens eiendom hafve schicket udi sin forige brug, som thet hafver verit af arilds thid, hvorføre i ether her epther endeligen ville hafve at rette, ther met etc.

Actum Silkeborg 20 Augusti 1587. (Jy. Tegn.)

Henrik Bellow fich bref at skulle hafve indsehende, at thend forthe, som borgerne udi Schiffue er forlofvit at indtage, blifver liggelig bytt emellum thennem, ut sequitur.

Christianus 4. Vor synderlig gunst thilforn. Vid at epther som thend stormegtigste hogborne første och herre, her Friderich thend anden Danmarckis, Norgis koning, vor kierre her fader sallig och hogloflig ehukommelse hafde nogen thid siden forleden naadigen bevilgit och thillat borgmestere, raadmend ogc mhenige borger udi vor kiøpsted Skiffue at motte indthegne thieris byes firthe thil aggerland och engbund, hvilchet the och siden met stor omkostning hafve giort och eptherkommit, och epther at nogle borgerne hafve thennem beklagit, at samme eiendom schulle vere uligeligt schft, schal samme bref vere igienkaldit af hogste vor kierre her fader, hvorføre forne borgemestre och raadmend och mhenighed udi Skiffue nu underdanigen hafve verit begierendis, vi naadigste ville thennem bevilge same thieris byes eygendom igien at motte hegne, niude och bruge thil aggerland och engbiering, eptherdi the ther thil byen ingen nering eller handel schulle hafve, thilbiudendis at ville thend saa delle thennom emellum, atthe fattige saa vel som thend formuende schulle thet niude, och ingen ther ofver hafve thennom at beklage, tha hafve vi thennom epther saadanne vilckor naadigen bevilgit forne thieris forthe at maa indhegne och bruge; thi bede vi ether och ville, atti herudinden hafver thilbørlig indsehende, at thet thennom saaledis emellum schifthis och uddelis, saa thend fattige bekomme saa vel sin ahndel ther udi som thend rige, saa ingen sig therudofver kand hafve at beklage. Ther met etc. Befallendis etc.

Actum Hafnie thend 16 Junii ao. 89. (Jy. Tegn.)

III. Landhandel.

Loduig Munck⁷) fick bref, saa liudendis:

Frederich. Vor gunst tilforn. Vid, at borgemestere, raadmend och menige borgere udi vor kiøbstedt Tystedt klageligen til os supplicerrer och gifver tilkiende, hvorledes at bønderne udi thend eygen schulle hafve schibe oc bruge seiglats och kiøbmandskaf met landkiøb oc i andre maade emod recessen⁸), thennem paa theieris neringe oc bieringe storlig til forhindring oc schade, thisligste at ther skal verre mange handvercks folck, som bo paa landsbyerne oc bruge ther thieris handtverck met andre neringe, som borgerne udi kiøbstederne er til forfang bode met landkiøb och andet emod thieris byes privilegier, vi thennem stadfest och fremfarne koninger udgifvit hafver; sameledes beretter the och, at the hafve stor nød for ildebrandt, oc at thend icke maa thennem tilførris fran the steder, the thennem her tildags haft hafver, epther som the thog (sic!) self ydermere vide at berette, tha eptherdi thu hafver byen i befalinge, bede vi thig och ville, attu hafver flittig och grandgifvelig indsehende met, at ingen, saa vidt thit leb strecker, hvercken fougether eller bønder bruge nogit landkiøb eller forprang ther omkring paa landts byerne emod recessens lydelse, icke heller at bønder bruge nogen usidvønlig seiglats, som er emodt byes friheder och privilegier,

⁷ Ludvig Olufsen Munk, Lensmand paa Ørum 1569-1595. (Kr. Erslev, anf. Skr. S. 54.)

⁸ Koldingske Reces 1558 13/12 § 34. (Secher: Forordninger, Recesser m.m. I S. 29.)

thisligeste at hvilcke handtvercks folck, som boer paa landsbyerne, indflytte i kiøbstederne, ocg at alting ther met efther recessen maa blifve holdet, och ther som nogen findes ther emodt at gjøre, at thend tha straffis, som vid bør, sameledes eptherdi the lyde stoer nødt for yldebrandt, at thu tha gjører thend forordning, at the forfylleste thend maa bekomme, och at thennem ther paa icke sker forhindring, paa thet byen maa blifve ved magt, och borgerne thennem vidre ther ofver icke skulle hafve at beclage. Schrefvit Kiøpnehaffn thend 15 Juli Aar 1572.

Udiligemaade fick Godske Brockenhuss⁹⁾ kong. matts. bref, undthagit hves ildebranden belanger, dat. ut supra. (Jy. Tegn.)

Fru Jutte Podebusk¹⁰⁾ forhverfvit kong. matts. bref til borgemestere och raadmend udi Tiistedt, saa liudendis:

Frederich. Vor gunst tilforn. Vider, at os elske fru Jutte Podebusk, Knud Gyldenstierns eftherlefverske, hafver ladit gifvit os tilkiende, hvorledes ther schal vere nogen af Westeruig closters bønder, som hafve nogen smaa skuder och skibe, som icke bruge nogen synderlig handel, men alleniste brugis til at føre forne fru Juttens korn til Olborg oc andensteds, och beclager, atti same bønder hafve tiltalit och fordelt, endog hun men ether til icke at vere fororsagit, tha eftherthi forne smaa schuder och skibe icke brugis til andet end forne fru Jutte Podebuschis egit gots at flytte och føre ocg icke udi andre maade til forprang, ther med nogen borgerlig handel eller neringe kunde forhindris eller och nogen til schade, bede vi ether och ville, athi tilsteder forne Westeruig closters bønder same theris schibe ubehindret at nyde oc bruge och strax at løs lade thennem af hves dele, i ther fore hafver thennem udi, oc lade falde ald thend tiltale, i for thend sag hafve begynt med thennem; ther met scher etc. Actum Skanderborg thend ix Februarii aar 1573. (Jy. Tegn.)

Til Erick Lange¹¹⁾ Horssens borgere oc indbygere anrørendis.

Christianus 4. Vor gunst tilforn. Vid, efter som os elsk. borgemestere oc raamend udi vor kiøpstedt Horssens underdanigst til os paa theris egne och menige borgere ther sammestedt theris vegne hafve supplicerit och tilkiende gifvet, hvorledis hos thennom af bønderne udi the omliggendis landsbyer boendis, bedrifvis stor uskikkelighedt oc utilbørlig handel, saa at naar the skulle føre theris korn did til torfvit paa theris rette axeltorfve dag, tha møeder the westerboer thennom en miel eller en half ther fra byen, och ther sammestedts bruge the deris kiøb oc handel med hver andre, borgerne oc indvonerne udi forne wor kiøpstedt Horssens paa theris borgerlige nering och biering til stoer afbreck oc forklenering. Sammeledis skal oc en part thennom understande at føre met thennom til thorfvit theris egen skieppe, fieringkar och alne, som icke skulle were richtige oc rette efter deris byes maal oc maade, underdanigst begierendis, at slig urichtigedht och uskikkelighedt maa igien blifve afskaffet och straffet. Tha bede vi thig oc ville, attu thend leilighedt grandgifveligen lader forfare och hafver alfvorlig indseende medt, at alle hvis bønder som udi dit len ere boendis, at the her efther icke mere bruge slige handel eller kiøb paa landsbyerne med hver andre ther uden for byen, naar the skulle søge deris axeltorf, och icke heller føre medt sig egen skeppe, maal och alne, meeden lade sig nøye medt byens merckte maade oc alne, oc tilholder thennom, at the thennom aldellis forholder efter hvis forordninger therudinden tilforn er udgangen, saa frampt nogen sig her efter fordrister thennom her emod at gjøre, attu tha thennom therefore lader dele, tilthale oc straffe, som ved bør, ther medt etc.

Actum Aarhus thend 17 Octobris aar 1595. (Jy. Tegn.)

IV.

⁹ Godske Brokkenhus, Lensmand paa Thistedgaard 1561-1589. (Kr. Erslev, anf. Skr. S. 133.)

¹⁰ Jytte Podebusk beholdt efter sin Mand Knud Gyldenstjernes Død 1561 Vestervig, som han havde haft i Forlening siden 1557, indtil hun 1573 (?) døde. (Kr. Erslev, anf. Skr. S. 160.)

¹¹ Erik Lange, Lensmand paa Bygholm 1583-1596. (Kr. Erslev, anf. Skr. S. 38.)

Holger Rosenkrantz¹²), Biørn Anderssen¹³), Claus Glambeck¹⁴) och Christiernn Munck¹⁵) finge bref, ut sepuitur.

Frederich. Vider, at efther som vi hafve ladit hugge nogit thømmer paa vor och kronens schoufve ved Rye och andenstedz ther om kring udi Skanderborg och Silckeborg lene, och en part ther af ladit saug skiere udi fiele och vi siden hafve ladit vore brefve udgaa til menige bønder ther udi ethers len saa vel som udi the andre nest omkringliggindes lene, at the mest theris heste och vogne schulle begifve thennem paa forne schoufve och ther anamme forne thømmer och fiele och thet føre til Aarhuss, at the ther fran kunde forskikis ofver til Sieland, tha forfare vi, at en part af same bønder, som forne thømmer och fiele hafver anammit at framage, underveyen schulle modvilligen fordristet thennem til at schiere støcker af forne thømmer och fiele och ladit ligge paa veyen, somme støcker thre alne lange och somme mindre, hvilchit os i sandhed nochsom er beret saa at schulle findes, tha eftherthi vel staar til udspørge, hvilche af bønderne slig modvillig schalckachtig dristighedt hafve bedrøfvit, och paa thet sligt icke schal ustraffit afgaa, bede vi thig och alfvorligen befale, at thu met alsomstørste flid och vindskiblighed forfarer udi thit len, hvilche af bønderne ther findes at hafve understandit thennem at schiere af forne fiele og thennem forkorthet, och at thu siden thennem ther for som for anden tiufferi deler och tilthaler och saa vid for førlliger, som thu kand giøre met loug och ret, och met aldelis ingen omdrager eller ser eginnom fingre, saa framt vi icke schulle vide thet hos thig. Ther met gjør thu vor vilge och befalinge. Actum Hald thend 9 Julii aar 1573.

Nota. Kom thette udi Biørns bref:

Och eftherthi same fiele er framført thid til Aarhuss, bede vi ether och begiere, atti ville forfare hos thennem, forne fiele hafve anammit, hvilcke af bønderne ther hafve agit frem nogen fiele, som vore stecker end thennem burde, och findes at hafve skorit støcker ther af, och atti siden thet aleniste icke lader os vide, men ochsaa ther om tilschriuve theris lensmendt, at the och ther om maa komme i visse forfaringe, och med aldelis ingen omdrager eller ser egiennem fingre. (Jy. Tegn.)

V.

Kong. matts. bref udgangit, at thet marckit, som hafver verrit holdit udu Skiffue hellig thre foldighets søndag, skal her efther opsettis och holdis om onsdagen nest efther hellige thre foldighets søndag, ut sequitur.

Vi Frederich. Giøre alle vitterligt, at efther som vi komme udi forfaringe, udi vor kiøpstad Skiffue aarlig paa hellig thre foldighets søndag holdis et almindelig marckend, til hvilcket fast mehnige almue ther om kring boendis søge, och os er tilkiende gifvit, at Guds thieniste her ofver møgit forsømmis, saa at mesten søge forne marckit och icke komme til kricken, enthen ther vid byen eller udi omliggendis kircker och sogner, tha paa thet slig uskickelighet, forargelse och Gudts fortørnelse maa och kand forekommis, och predicken och Gudts thieniste icke skulle formedelst saadan markendts handel och vandel forsømmis och forhindris, hafve vi for got ansehet och ville thet saa skicket och forordnit hafve, at samme markendts dag skal opsettis och aldtid her efther holdis onsdagen nest efther hellig threfoldighets søndag och icke paa nogen anden dag, naar nogen Guds thieniste skal udi kirckerne forhendlis, thi bede vi och biude alle bode indlendische och udlendische, borgere och andre, eho the heldst ere eller verre kunde, at the vide thennem her efther at rette och forne marckit udi Skiffue aarligen at holde onsdagen efther hellige threfoldighets søndag och icke understaa thennum therudinden her emod at giøre under alfvorlig straf, som ved bør. Actum Hadersleffhus 7 Maii ao. 1587. (Jy. Reg.)

VI.

¹² Holger Ottesen Rosenkrans, Lensmand paa Bygholm 1551-1576. (Kr. Erslev, anf. Skr. S. 38.)

¹³ Bjørn Andersen, Lensmand paa Aarhusgaard 1572-1580. (Kr. Erslev, anf. Skr. S. 42.)

¹⁴ Klavs Glambæk, Lensmand paa Skanderborg 1573-1589. (Kr. Erslev, anf. Skr. S. 39.)

¹⁵ Kristen Munk (død 1579), Lensmand paa Aakjær 1572-1579. (Kr. Erslev, anf. Skr. S. 42.)

Hans Lange¹⁶) fisch bref at schulle afsette thend herritsfougitt udi Hammerumherritt, eptther at hand hafde lidet vid at hecete och inthet formuendis, thersom paa hans dom schulle sigis, ut sequitur.

Frederich. Vor gumst thilforn. Vid, at os elsk. Loduig Munck, vor mand, thiener och embitsmand paa vort slot Ørum, hafver underdanigst ladit berette for os, hvorledis at thend herritsfougitt udi Hammerumherritt icke schal vere vederheftig at sidde udi thet kald och sted, meden hafve fast en ringe thing vid at hecete, boindis saa got som udi et gadehus, som icke schal vere dert ofver en thønde saadland tilliggendis, och therefore schal achte, hvad hand dømmer, eller hvad dom ofver hans dom kunde gange, eptther hand lidet enthen godts eller andit hafver vid at hecete, begerendis therefore en anden god vederheftig dannemand at maa udi hans sted forordnis; tha thersom thet befindis, at forne herritsfougitt icke er til samme bestilling bequem och duelig, ey heller vederheftig eptther recessen¹⁷), bede vi thig och ville, at naar thu her med besøgis, thu tha thend leilighet ansehendis, paa thet hver kand vederfaris thend diel, som billig och ret er, forne herrittfougitt afsetter och udi thet sted egien forordner och tilschicker en from, erlig, uberøchtit och vederheftig dannemand eptther recessen, som vil och kand forhielpe hver, hvis loug och ret er. Ther met etc. Actum Hadersleffhus thend xix Februarii aar 1588. (Jy. Tegn.)

VII.

Forbud ingen at maa skiude paa dombkircken udi Aahuss, ut sequitur.

Wi Christian. Giør alle vitterligt, at som vi komme udi forfaring, hvorledes mange thilfordriste thennom at skiude med lange bysser paa dombkircken her udi vor kiøpstedt Aarhus, bode eptther føgel och ellers i andre maade eptther theris lyst och vilge och med samme theris skiuden giør stoer skade paa thagget, saa vel som och muren och hvellingen ther ofver blifver forderfvet, och kircken therefore eptther handen io mere och mere blifver bygfeldig, tha paa det at slig unøttige skiuden maa blifve afschaffet, ville vi her met strengeligen och alfvorligen hafve forbødet alle, ehoe the heldst ere eller vere kunde, her eptther icke at schulle maa skiude med lange bysser paa dombkircken ther sammestedts, enthen eptther føgel eller i andre maade eptther theris vilge, men dersom nogen befindis at giøre och i saa maade at skiude paa dombkircken, tha schulle the therefore af borgemestere och raadmend ther sammestedts straffis med raadhus kielder paa en nadts thid eller tho, eptther som theres forsehelse findis, hvor eptther sig alle och hver kunde vide at rette. Actum Aarhus 24 Novemb. anno 1595.¹⁸) (Jy. Reg.)

VIII.

Til Knud Brahe Lass Sæffrenssenn i Liessbiørg hans landgilde anrørendis.

Christianus 4. Vor gunst tilforne. Vidt, at thenne breffvisser, Lass Sæffrenssenn boendis udi Liessbiørg, underdanigst til os hafver supplicerit gifvendis tilkiende, hvorledis hand skal boe paa en alfar vey emellem vore kiøpsteder Aarhus oc Randers oc skal megitt besvergis af thend veifarendis mand, som ther forofver reigser, saa vel af vore eigne thienere som af andre, underdanigst begierendis vi slig hans leilighet naadigst ville ahnse oc eftergifve hannom hvis landgilde, som hand af thend gaard, hand paa boer, aarligen gifver til os och cronen. Thi bede vi dig och ville, at naar thu her met besøgis, thu tha efterlader hannom verre quit oc fri och utilthalet for forne landgilde, indtil vi anderledis ther om tilsigendis vorder, hvilcket thu siden saaledis hafver til thit regenskab at lade indføre. Actum Aarhus thend 5 Januarii aar 1596. (Jy. Tegn.)

Kilde: Samlinger til jydsk historie og topografi 2. rk., bd. 3, side 352-366.

¹⁶ Hans Lange, Lensmand paa Lundenæs 1585-1599. (Kr. Erslev, anf. Skr. S. 56.)

¹⁷ Koldingske Reces 1558 13/12 § 6 (Secher: Forordninger, Recesser m.m. I S. 11.)

¹⁸ Samme Dag udgik der Brev til Knud Brahe, Lensmand paa Aarhusgaard 1589-1602 (Kr. Erslev, anf. Skr. S. 42.), om at paase Overholdelsen af Forbuddet. (Jy. Tegn.)